

บทที่ ๕

หนังสืออ่านนอกเวลา ศิลารักษ์สุโขทัย หลักที่ ๑ ศิลารักษ์ก่ออุบัติภัย

Jarvis ที่พับในประเทศไทย และมีการเก็บรักษาไว้ทั้งแบบคัวจาร์กจริงและสำเนา จาร์ก ในปัจจุบันมี 424 หลัก¹ เป็นจาร์กเรื่องราวของอาณาจักรทวาราวดี ศรีวิชัย กัมพูชา หริภุญชัย สุโขทัย ล้านนา กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ จาร์กทั้ง 424 หลักนี้มีผู้เชี่ยวชาญในการท่านเจ้ารักษ์ถอดทำจำนำกอกรากมาเป็นภาษาไทย จำนวนกว่า ๔๐๐ หนังสือประชุม จาร์ก รวม 4 ภาค คือ

1. ประชุมศิลารักษ์ภาคที่ ๑ รวบรวมจาร์กเรื่องราวของกรุงสุโขทัย ซึ่งมีจาร์กรวม ๑๕ หลัก พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗, ๒๔๗๓, ๒๕๐๐ และ ๒๕๑๕ ภาคลำดับ

2. ประชุมศิลารักษ์ภาคที่ ๒ มีจาร์กรวม ๑๔ หลัก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทวาราวดี ศรีวิชัย และละโว พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ และ ๒๕๐๔

3. ประชุมศิลารักษ์ภาคที่ ๓ มีจาร์กรวม ๕๕ หลัก เป็นจาร์กที่พับในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคกลางของประเทศไทย พิมพ์ปี พ.ศ. ๒๕๐๘

4. ประชุมศิลารักษ์ภาคที่ ๔ รวมจาร์ก ๔๖ หลัก เป็นจาร์กที่พับในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคกลางของประเทศไทย เช่นกัน พิมพ์ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และในหนังสือชุดเดียวกันนี้ยังมีอีกเล่มคือ

5. ประชุมศิลารักษ์ภาคที่ ๕ เป็นประมวลจาร์กอักษรไทย และภาพลายเส้นจำหลักบนแผ่นหินเกี่ยวกับเรื่องชาดกต่างๆ ในชาดกห้าร้อยชาดิ ที่ประดับไว้ในเจดีย์วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย มีประวัติวัดศรีชุม และบันทึกเกี่ยวกับการบูรณะวัดศรีชุมประกอบ พิมพ์ปี พ.ศ. ๒๕๑๕

นอกจากนี้ยังมีจาร์กหลักอื่น ๆ ที่มีผู้เชี่ยวชาญการอ่านจาร์กได้อ่านและอธิบายไว้ และ

¹ นัยวิภา ไชยพันธุ์, วิทยานิพนธ์เรื่องการประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยแม่โจฬกิจวิทยาและมนุษยศาสตร์ และนัยวิภา ไชยพันธุ์ รายงานการนำเสนอวิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยแม่โจฬกิจวิทยาและมนุษยศาสตร์ ๒๕๑๕ พ.ศ. ๒๕๑๕

พิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการบังคับ เช่น นิตยสารศิลปกร นิตยสารราย 2 เดือน ของกรมศิลปกร ตั้งแต่ พ.ศ. 2512 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันแทนทุกฉบับ

ในจำนวนนี้มีรากทั้งหมดที่ค้นพบมีจารึกสูงทั้งรวม 32 หลัก ซึ่งมีผู้อ่านและทำคำอธิบายแล้ว พิมพ์ในหนังสือประชุมคิลาจารึกภาคที่ 1 และปะปนอยู่ในภาคที่ 3 และ 4 ด้วย

จารึกพ่อขุนรามคำแหงถือว่าเป็นจารึกที่สำคัญที่สุดในบรรดาจารึกที่สำคัญที่สุดในบรรดาจารึกที่ค้นพบทั้งหมด เรียกว่าเป็นจารึกหลักที่ 1 เพราะเป็นจารึกที่มีการอ่านถอดความได้เป็นชั้นแรก และยังเป็นจารึกที่เบ็ดเตล็ดประวัติศาสตร์สมัยพ่อขุนรามคำแหงกรุงสุโขทัย ซึ่งเป็นพระมหาภักษาริย์ไทยที่โปรดให้ประดิษฐ์ก้าวอักษรไทยขึ้นใช้เป็นครั้งแรกอีกด้วย คิลาจารึกหลักยังมีข้อพิเศษจากคิลาจารึกหลักอื่น ๆ อีกประการหนึ่งคือ เป็นคิลาจารึกที่มีความสมบูรณ์ที่สุด เก็บรวบรวมไว้ก้าวอักษรไทยเดือนไปเลย

คำอ่านจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ค้านที่ 1 *

พอก¹ ชื่อครื่องทรัพย์ เม็กชื่อนางเส่อง พอกชื่อบานเมือง ท² พนองห้องเดียวหักนผู้ชายสาม ผู้ถึง³ พเนก⁴ ผู้อยาดจากเผือเตียน⁵ แต่งเล็ก เมอกุ้นใหญ่⁶ ได้สินเก้าเจ้า⁷ ขุนสามชันเจ้าเมืองฉอดมาก⁸ เมืองทาง พอก⁹ ไปรบ ขุนสามชันหัวชัย ขุนสามชนขับนาหัวขาว ขุนสามชนเกลื่อนเจ้า ไฟรพาน้ำใส พอก¹⁰ หนณูญายพายเจน¹¹ กุบหนี กุช้างเบกพล กุขับเข้าก่อนพอก¹² กุต่อช้างด้วยขุนสามชน ทนกพงช้างขุนสามชนหัวชื่อมาสเมืองแพ¹³ ขุนสามชนพ่ายหนี¹⁴ พอก¹⁵ จงชื่อกุ ชื่อพระรามคำแหง เพอกพงช้างขุนสามชน เมื่อช่วงพอก¹⁶ กุบ้าเรอแก่พอก¹⁷ กุบ้าเรอแก่แมก¹⁸ กุได้ตัวเนื้อตัวปลา กุอามาแก่พอก¹⁹ กุให้มากสัมหมากหวาน อันไกกินอร่อยกินดี กุอามาแก่พอก²⁰ กุไปคืนหัววังช้างได²¹ กุอามาแก่พอก²² กุไปทบ้านทเมือง ได้ช้างได้วง ไดบัวได้นาง²³ ไดเงื่อน²⁴ ไดทองกุอา มาเวนแก่พอก²⁵ พอก²⁶ สายยังพอก²⁷ กุพรรำบ้าเรอแก่พอก²⁸ คั่งบ้าเรอแก่พอก²⁹ พอก³⁰ กาย จึงไดเมืองแก่กหงกлом เมื่อช่วงพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ ในนามปลา ในนามข้าวเจ้าเมืองบ้าเจอกอบ ในไฟรลูก³¹ เพื่อนจุงวัวไปค้า จ้ม้าไปขาย ไคร่จักไคร่ค้าช้าง ค้า ไคร่จักไคร่ค้าม้า ค้า ไคร่จักไคร่ค้าเงื่อนค้าทอง ค้า ไฟรพาน้ำใส ลูกเจ้าลูกชันผู้ใดแล้ว ล้มหายตายกัว

* คำอ่านของศาสตราจารย์น้ำ ทองคำวรรณ ตรวจสอบคำระบุและจัดทำคำอธิบายโดยที่ประชุมสัมมนานี้ของคิลาจารึกท่อขุนรามคำแหง

เหยาเวกาเพกษาอีเดสกามา¹⁷ ชาวดอกเมดอยตากา¹⁸ ไฟฟ้าไฟ¹⁹ บ้าหมายปาเพล็คเชอมัน²⁰ ไร²¹
แก๊อกกันเน็น²² ไฟฟ้าไฟเข้าฤกหาน²³ ผู้เช็คไฟแยกตัวกัน²⁴ ตวนดแท้แลด²⁵ จังเต้อความแก๊อกด้วย²⁶
ช้อ²⁷ บิชั่ยสก์มายาชยัน²⁸ เห็นข้าวท่านไปไทรพน²⁹ เห็นเส้นท่านบิครีเดอต³⁰ คนได้ช้างมาหา³¹
พานเมืองมาด้วยอุหะเดือเพอต³² มันบ่มชารบ่มมา³³ บ่มกราบมเนรมเบนบ่มทອง³⁴ ให้เกมนน³⁵
ช้อยมันเหวง³⁶ เบกเบกแบบเมือง³⁷ ให้เข้าเตือก³⁸ ข้าเสือ³⁹ หัวพุงหัวรับ⁴⁰ กติ⁴¹ ปั่มบันที่⁴² ในปากประตู⁴³
มีกระดังอันดงแขวนไว้หน⁴⁴ ไฟรพานหน้าบก⁴⁵ กลางบังกอกกลางเมือง⁴⁶ มีถ้อยมีความ⁴⁷ เจ็บห้องห้องใจ⁴⁸ มัน⁴⁹
จักกล่าวเดิงเข้าเดินหุนเปร⁵⁰ ไปลับกรุงอันห้านแขวนไว้⁵¹ พ่อขุนรามคำแหง⁵² เจ้าเมืองไถ⁵³

ค้านที่ 2

ยินเรียกเมื่อคาม⁵⁴ สวนความแก้มันตัวหัก⁵⁵ ไฟรในเมืองสุโขทัยเมือง⁵⁶ สร้างบ้าหมายปาเพล็คทั่วเมือง⁵⁷
ทุกแห่ง⁵⁸ บ้าพร้าวหักหลายในเมืองน⁵⁹ บ้าด้าง⁶⁰ หักหลายในเมืองน⁶¹ หมายม่วงกหลายในเมืองน⁶²
หมายขามกหลายในเมืองน⁶³ โครงสร้างใหญ่เกมนน⁶⁴ กลางเมืองสุโขทัยน⁶⁵ มนาตระพง์โพยษ⁶⁶ ใสกินดี⁶⁷
ดั่งกินนาโยวเมคแห้ง⁶⁸ รคอมเมืองสุโขทัยน⁶⁹ ตรูรู⁷⁰ ให้สามพันเสรย์ชา⁷¹ คนในเมืองสุโขทัยน⁷²
มักทาน⁷³ มักทรงกต⁷⁴ มักโยยกหาน⁷⁵ พ่อขุนรามคำแหง⁷⁶ เจ้าเมืองสุโขทัยน⁷⁷ ทงชาวยเมชัวเจ้าทวยบัว⁷⁸
ทวยนาง⁷⁹ ลูกเจ้าตอกชน⁸⁰ ทงสนหงหลาย⁸¹ ทงผ้ายผู้ยง⁸² ฟุกหัวยมกรหักหานในพระพุทธศาสนา⁸³ ทรงกต⁸⁴
เมื่อพราหมาทุกคน⁸⁵ เมื่อออคพราหมากรานกฐิน⁸⁶ เตือนแหงจังแล้ว⁸⁷ เมื่อกرانกฐิน⁸⁸ มพนน⁸⁹ เปย์⁹⁰
พนุมหมาย⁹¹ มีพนุมตอกไม⁹² มีหมอนนั่งหมอนโนน⁹³ บริพารกฐินโดยท่านแลลับล้าน⁹⁴ ไปสก⁹⁵
ญี่ก⁹⁶ กฐินเดิงอรัญญาพุน⁹⁷ เมื่อจักเข้านาเจียงเรียงกันแก่รัญญาพันเท้าหัวล้าน⁹⁸ คำบงคำกลบง⁹⁹ ด้วย¹⁰⁰
เดียงพาดเดียงพิต¹⁰¹ เดียงเดือนเดียงชบ¹⁰² โครงจักมักเด่น¹⁰³ เด่น โครงจักมักหัว หัว โครงจักมักเดือน¹⁰⁴
เดือน¹⁰⁵ เมืองสุโขทัยน¹⁰⁶ มีสปากประดุจหลว¹⁰⁷ เทยรข้อมคนเสี้ยดกัน¹⁰⁸ เข้ามาดูท่านเผาเดือน¹⁰⁹ ท่านเล่นไฟ¹¹⁰
เมืองสุโขทัยน¹¹¹ ภดังจากแยก¹¹² กลางเมืองสุโขทัยน¹¹³ มพหาร¹¹⁴ มีพระพุทธธรปท่อง¹¹⁵ มีพระอัญชารศ¹¹⁶ มี¹¹⁷
พระพุทธรา¹¹⁸ มีพระพุทธราภกันใหญ¹¹⁹ มีพระพุทธราภกันรวม¹²⁰ มีพหารอันใหญ¹²¹ มีพหารคันรวม¹²² มี¹²³
ปุกธนสีซึมูก¹²⁴ มั่งเรอ¹²⁵ มั่นหะเดอ¹²⁶ เมืองทะวันอก¹²⁷ เมืองสุโขทัยน¹²⁸ มั่นไชยก¹²⁹ พ่อขุนรามคำแหง¹³⁰
กระทำ¹³¹ โดยท่านแก้มห่าเตอ¹³² ผู้ชราชนปรารถญเรียนจบเปรูกไทร¹³³ หลอก¹³⁴ กว่าปีรในเมืองน¹³⁵ ทกคน¹³⁶
ตกเต¹³⁷ เมืองครรชธรรมราชมา¹³⁸ ในกลางอรัญญาภิก¹³⁹ มีพหารอันดงเมนใหญ¹⁴⁰ สองงานแกกม¹⁴¹ มีพระอัญชารศ¹⁴²
ยันผูง¹⁴³ ลูกกิน¹⁴⁴ เปกงตะวันโภกเมืองสุโขทัยน¹⁴⁵ มพหาร¹⁴⁶ มีไกร¹⁴⁷ มีทะເเหลງ¹⁴⁸ มีป่าหมายปาเพล¹⁴⁹
มีไช¹⁵⁰ มีนา¹⁵¹ มีต้าเตา¹⁵² มีบันใหญี่บ้าแหก¹⁵³ มีบันม่วงมีบ้าก¹⁵⁴ ดูงามดึงเกลล¹⁵⁵

ค้านที่ 3

เบื้องตนนอนเมืองสุโขทัย⁴⁷ มีตลาดป่าตัน⁴⁸ มีพระอัจนะ มีป่าสาก มีบานมากพร้าว บ้านมาก
ลาง มีไร่ มีนา มีดินดาน มีม้านใหญ่บ้านแตก เบื้องหัวนอน⁴⁹ เมืองสุโขทัย มีภูมิ พิหาร
ปุ่ครุย⁵⁰ มีสรีทอกงส⁵¹ มีบานพร้าวบ้านลาง มีบานวง บ้านขาน มีนาโคก มีพระพุทธรูป แห่งพยคาน
เข้าหัวเนน เก็บในญูกว่าทุกฝั่นเมืองนั้น ชนผู้ไถศักดิ์เมือง สุโขทัยแตก ให้หัวพ่อถูก เมืองนี้ท่อง
เมืองนี้ ผู้ไหว้บุพเพ พลับถูก ผู้แนะนำบุคุณบ่าง เมืองเมหาย 1214 หก ปีมะโรง พ่อขุนราม
คำแหงเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ปลูกไม้ตาณนี้ ได้สับตีเข้า จึงให้ช้างพื้นดานหิน ทงหวัง
กลางไม้ตาณนี้ วันเดือนเด็บ เดือนโดยแบ่คwan⁵² วันเดือนเดม เดือนบังแบ่คwan⁵³ ปงปคุร เกร
มหาเทรา ขันนงเห็นอุดานหินสุดธรรมแก่นาสก ฝังหัวข้าวคำล ผู้ใช้วันสุดธรรม พ่อขุนรามคำแหง
เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ขันนงเห็นอุดานหิน ให้ฝังหัวยอกเจ้าขัน ฝังหัวยอกบันตือเมือง กรน
วันเดือนเดบตีคืนเต็ม ท่านเด่งช้างเผือกกระฟัดอย่าง เทียรยอมทองงา (ชัย) ขาว ชื่อราการี พ่อขุน
รามคำแหงขึ้นเป็นบพระ (เดิง) อรัญญิกแล้วเข้ามา Jarvis กันนั่ง มีในเมืองชลียง สถานกิ่วตัวย
พระกรรชันนาสก Jarvis กันนั่ง มีในถ้ำชื่อถ้ำพระราม อยู่หนานสำพาย Jarvis กันนั่ง มีในถ้ำต้นธาร
ในแพยางบ่าตาณนี้ มีตลาดอยู่กัน ถ้าเดงชื่อก้าลาพะระมาส คันเนงชื่อพหชาลา ขาดหินนชื่อมนเง-
รีสถาปนา สถาบกัวน จึงทงหลายเห็น

ค้านที่ 4

พ่อขุนพระรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราราทิตย์เป็นเชื้อในเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ทงมาการลาก
แล่ไทยเมืองให้หลับพาก⁵⁴.....ไทยชาวอุชาขาวของมาอยอก⁴⁸ 1207 ศกบีกุน ให้ขาดเอาพระราชตุลยก
ทงหลายเห็น บรรทำบชานบ้าเรอแก่พระราช⁵⁵ ให้เดือนหกวัน จึงเอาลงผง ในเมืองศรีสัชนาลัยก่อ⁵⁶
พระเจดีย์เห็นหอกเข้าจึงแล้ว ตั้งเวียงผา⁵⁷ ล้อมพระมหาราช⁵⁸ สามเข้าจึงแล้ว เมอกก่อนลายสือ⁵⁹
ไทยบีบี 1205 ศกบีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาเครื่องในใจ⁶⁰ และใส่ถ่ายสือไทยนี้ ถายสือไทยน
จึงเมื่อขุนผันนิสิไว พ่อขุนพระรามคำแหงนนหาเป็นท่าว เป็นพระยาแก่ไวยทงหลาย หาเป็นครุ
อาจารย์ผ่งสอนไทยทงหลายให้รุ่บบุญธรรมแท้ แท่คันอันมีในเมืองไทยด้วย รุ่ดวัยหลวง ตัวยแกลัว⁶¹
ด้วยหาญด้วยแคะ ด้วยแรง หาคนเจ้ากสมอ้มได้ อาจป่วยฝังขาเสีย มีเมืองกวังช้างหลาย ปราบ
เมืองตะวันออก รอค⁶² สรลวง สองแคว ลุมบาราย ศกษา เท้าผงของถึงเวียงจันทน์เวียงคำเป็นท่าแล้ว
เบื้องหัวนอน รอคคนที่ พระนาง แพรก สุพรรณภรณ์ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผู้ทธถสุมหร

ເບີນທີ່ແລ້ວ ເກືອງທະວັນເຕັກ ຮອດເມືອງນະຄົດ ເມືອງ....ນ ພະສາກີ່ ສົມທຽບ ຫາເບີນແດນ ເບີອງທີ່ນອນ
ຮອດເມືອງພິເສດ ເມືອງມ່ານ ເມືອງນ....ເມືອງພລວ້າ ພັນຝຶ່ງຂອງເມືອງຫວາ ເບີນທີ່ແລ້ວ ປຸລຸກເລີຍຝູງລຸກ
ບ້ານລຸກເມືອນນີ້ ຂອບດ້ວຍຮອມທຸກຄົນ

ອົກນາຍກຳ

1. ກູ່ -- ເຮົາ ລັນ ຫ້າພເຈົ້າ (**ເບີນເອກພານ**)
2. ກູ່ ເຮົາກູ່ຫຼາຍ ຫ້າພເຈົ້າກູ່ຫຼາຍ (**ເກືອງພຫຼຸພານ**)
3. ໂສງ - ສອງ
4. ເພື່ອ - ເຮົາ (**ເບີນພຫຼຸພານ**)
5. ເຖິ່ນແຕ່ - ຕັ້ງແຕ່
6. ສີບເກົ້າເຂົ້າ - ສີບເກົ້ານີ້
7. ທີ່ - ຕີ່ ວົນຝູ່ ກວາດຕ້ອນ
8. ໄພຣ໌ພໍ່ຫນ້າໄສ - ກທກ ຮີພລ ປະຊາຊນ ໄພຣ໌ພລ
9. ມີຢູ່ຢູ່ຫຼາຍພ່າຍຈາເຈັນ-ຫົນກະຈັດກະຈາຍ ມີຢູ່ຢູ່ຫຼຸລຸນ ວຸ່ນວາຍ
10. ແພ້-ໜະນະ
11. ພ່າຍ-ແພ້
12. ຕີ່ຫັນງວ້າງໜ້າງ-ຄລັ້ງໜ້າງຈັບໜ້າງ
13. ໄດ້ເງົ່າໄດ້ນາງ-ໄດ້ຜູ້ຫຍ່າຍ ໄດ້ຜູ້ຫຼົງ ໄດ້ຜູ້ໄດ້ຄົນ
14. ໄດ້ເງົ່ອນ-ໄດ້ເງິນ
15. ຈາກອົບ-ກາຍື່ຜ່ານຈ່ານ
16. ຜູ້ທ່າງ-ສະຄວກສນາຍ
17. ພ່ອເຊື່ອເສົ້າຄໍາ-ພ່ອຜູ້ໃຫ້ກຳເນົດ ພ່ອຜູ້ຄ່ວງລັບໄປແລ້ວ
18. ເຢີ້ຫ້າວ-ຈາງຫ້າວ
19. ໄພຣ໌ພໍ່ຫາໄທ-ປະຊາຊນ ບໍລິວາຮ
20. ພົດແຜກແສກວ້າງກັນ-ພົດໃຈເຕັກແຍກ ເບີນຄວາມກັນ
21. ສວນດູແທ້ແລ້ວ-ສອບສວນດູແນ່ແລ້ວ
22. ແລ່ງຄວາມ-ຕັດສິນຄວາມ
23. ບໍລິກໍາເປັນ-ນໍາຈະໜາຍດືງ ໄນຍືນດີ

24. ป่าครึ่งเดือด-น้ำจะหมายถึงไม่เย็นร้าย ไม่เดือดร้อน
25. ช้อมะเนื้อเพอกกุ๊-ช่วยเหลือເຊື້ອເພົກອົບກຸ່ງ
26. គວງ-ຈົນ ຈຳກະທັງ
27. ຂ້າເສື່ອຂ້າເສື່ອ-ຂ້າກຶກ
28. ທັວພຸ່ງທັວນບັນ-ທັວນໜ້າ ແມ່ນພ້າຍກອງ
29. ໄພຣີ່ພາຫນັບປັກ-ປະຈາກນິ່ມຖຸກ໌ຮັກນ
30. ຄາງ-ໝານ
31. ຄະພັງໂພຍສີ-ສະຮູ້ໂພຍສີ
32. ດຽວບົຮ-ດຳແພັງສາມໝັນ
33. ພະເມ-ພຸມ
34. ໝາກໂນນ-ໝາກນອນ
35. ແແບ່ແຜຟູນຝັນ-ບັນດັບຟູນຝັນ
36. ສຸດ-ສວດ
37. ເທົ່າຫວລານ - ດິນທີເຕີຍນ ດິນຫວສນານ
38. ດຳບັງຄຳກລອງ - ຕີປະໂຄມກລອງ
39. ເສີ່ງເລືອນ - ເສີ່ງຮ້ອງເອັນ ເສີ່ງຮ້ອງເບີນທຳນອງເສນາະ
40. ຮາມ - ກລາງ ອີສານ ແປລວ່າ ໄທງ
41. ນີສັນຖົກ - ຜູ້ພັນຈາກນີສັຍ ໄດ້ແກ່ ພະກິກຍ່າຍຸ້ມືກໍາຂາອບຮມດີແລ້ວ ແລະນີພຣະຫ້າ
42. ອີຣູັກ - ອົງລູັກ
43. ຫລວກ - ຮູ້ຫລັກ ປລາດ ກລັກແຫມ
44. ຖຸກແຕ່...ມາ - ອອກຈາກ ມາຈາກ ເຂົ້າມາ
45. ແກ່ກົມ - ທີ່ສຸດ
46. ດັ່ງແກລັງ - ດັ່ງຕັ້ງໃຈ
47. ເບື່ອງທີ່ນອນ - ທີ່ເປົ້າເຫັນ
48. ຕລາດປັສານ - ຕລາດຮັວນຄ້າ
49. ເບື່ອງຫວານອນ - ທີ່ເປົ້າໄດ້
50. ສົວິດກົງສົ່ງ - ທຳນັບ

51. ແກໄຕກ - ນ້າຕັກ
52. ພຽບພງ - ສົງຄູເຫາ
53. ເດືອນທີ່ປີ - ວັນເສັນເຖິອນ ວັນແຮມສົບສິ່ງ ສົບຫັກຄໍາ
54. ເພີຍະໂຄກແປດວັນ - ຊັນແປດຄໍາ
55. ເໃຫຍນເຕີມ - ວັນເພື່ອ ວັນກາງຄາງເຕີມ
56. ເທິກແບ້າງແປດວັນ - ແຮມແປດຄໍາ
57. ກວະພັດຍາງ ກວະພັດ ແປ່ສວ່າ ຜູກ ລຍາງ ແປ່ລວ່າ ສັບກັນ ຮວມຄວາມວ່າສາຍຮັດ
ນັກຊຳນິໄມໃຫ້ເຄລື່ອນທີ່
58. ມາຄອກ - ມາຂົນ
59. ເວຍງາ - ກໍາແພັງທຶນ
60. ຄາຍຝອ - ຕັ້ງໜັງເສື່ອ
61. ທາໄຄຣີໃນໃຈ - ທາກຄົດໃນໃຈ
62. ທາບນີ້ - ທາກບີ້ນ ຕົວເບີ້ນຍ່າງແນ່ນອນ
63. ແກຂະ - ເຮືອງ ແປ່ອຍວ ວ່ອງໄວ
64. ອອດຕ - ດົງ

ຄວາມຝັ້ງຂອບຮາມຄົນເພື່ອ

ຮູ້ເລື່ອທະນາບຸ

ຮູ້ເລື່ອທະນາບຸແມ່ນຄົນທີ່ໄດ້ຮັ້ງຮັບຮູ້ເລື່ອທະນາບຸໄດ້ມາຈາກກວ່າງເທົ່ານີ້ແລ້ວ ມີຢົດແລມມນ ສູງ
1 ເມືດກາ 11 ເມືດກາເຕີມ ມີກໍາຈາວີກໍາທີ່ວ່າຍົກ້ອຂ່າຍໄທຍ່າງ 4 ຕັ້ນ ຜູ້ 59 ເສັນຕິມີຕາ ກວ້າງ 35
ເຫຼັກທີ່ເປັນທີ່ 1 ແລະ ຕັ້ນທີ່ 2 ມີກໍາຈາວີກໍາທັນະລະ 35 ບຽວທັກ ຕັ້ນທີ່ 3 ແລະ ຕັ້ນທີ່ 4 ມີ 27
ບຽວທັກ

ປະວັດທີການທັນພນ

ພວກເຮົາທັນພນເຖິງພຣະຈອມເກົ້າເຈົ້າອໍຍ້ຫວ ຄຣົງຢູ່ທໍາຮຽງພຣະຍົບເປັນສົມເຈົ້າພຣະເຈົ້າລູກຍາເຮອ
ເຈົ້າພຣະຍົບເຈົ້າພຣະຍົບ ທ່າງພົບປົລາຈາກກົກທັກນີ້ ເມື່ອພ.ສ. 2376 ຂດວຍຫັກຮັງພනວັນແລະໄດ້ສົ່ງຈ່າປະພາສເມື່ອ¹
ເຫັນເອົາເພື່ອນມັກການເຂົ້າມີ້ມີການເກົ້າ ທ່າງພົບປົລາຈາກກົກທັກນີ້ ທ່າງພົບປົລາຈາກກົກພ່ອຊູ້ນរາມຄໍາແໜງແລະຈາກກົດບໍ່ມ່ວງໜຶ່ງ
ເບັກກາຍາເຂົ້າ ຕັ້ນນີ້ຮູ້ນວ່າຈາກກົນໃນຮັ້ງກາລພຣະນາຂອງມຣາຈາລີໄກພຣັ້ມກັນນັ້ນ ຍັງທ່າງພບ

“ธาริน” หรือพระแท่นนั่งคีลากาปต์ ณ ที่เดิมวันที่พับศีลากาจาริกฟ่อชุนรามคำแหง คือที่บูรเวช
เนินปราสาท หน้าวัดมหาธาตุเมืองสุโขทัยเก่า จังหวัดปะจุ ให้ขอลงนามยังกรุงเทพฯ มาไว้ที่ด้วย
ราชวัสดุ ซึ่งเป็นที่ประทับจำพรรษา ต่อมามีโปรดให้ย้ายตามเดิมไปยังวัดบวรนิเวศ ครั้นเมื่อถ่าย
ราชย์แล้ว จึงโปรดให้ย้ายจากวัดบวรนิเวศมาลงไว้ที่คุกราษฎร์ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทางด้าน
เหนือพระอุโบสถหลังที่ 2 นับจากทางตะวันตก จนถึง พ.ศ. 2466 จึงโปรดให้ย้ายไปอยู่ที่หอพระสมุด
วชิรญาณ ในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปูกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระที่นั่งศิริโมงคล
พิมาน ในพระราชวังบวรสถานมงคล ให้เป็นที่ทึ่งหอพระวชิรญาณ ในปี พ.ศ. 2468 จึงโปรดให้
ย้ายศีลากาจาริกห้องทรงครุฑศีลากาจาริกหลักที่ 1 นี้ไปเก็บรักษาไว้ที่พระที่นั่งศิริโมกุฎพิมาน แต่คง
เก็บรักษาไว้ที่พระที่นั่งนันเงิง พ.ศ. 2508 หลังสมุดแห่งชาติหรือหอพระสมุดวชิรญาณเติมให้ถูกไป
อยู่ ณ อาคารหลังใหม่ที่ท่าวสุกรี ประกอบกับกองโบราณคดี ดำเนินการดังพิพิธภัณฑ์ก่อนประวัติ-
ศาสตร์ชนที่พระที่นั่งศิริโมกุฎพิมาน จึงได้ย้ายศีลากาจาริกห้องทรงดีไปไว้ที่หอวชิรญาณ ตึกคาววัวที่
จนถึง พ.ศ. 2511 กรมศิลปากรได้ย้ายเศษศีลากาจาริกหลักที่ 1 ไปคงแสลงที่อาคารหงส์ใหม่ ณ ห้อง
แสดงศิลป์สมัยที่สี่ ทางด้านเหนือห้องนั้น ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ประวัติการอ่านและการพูดภาษาไทย

เมื่อเช้าที่ลูกค้าชาวจีนพอยานเรามาไหว้ท่านเทพ ว แล้ว เจ้าพามงกุฎ หัว
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิรุกด้านหน้าและตักหมาก้าวเดินไปที่ศาลาฯ
และนำของเพย์แพร์เงินพระองค์แรก ทั้งปั้งทรงแปลแต่ครั้งก้าวคำในศิริราชวรวิหาร หมุดเงินภาษา
อังกฤษเพื่อเผยแพร่ให้ชาวประเทกผู้กองการรักษาได้อ่านเข้าใจด้วย ใช้ภาษาต่างประเทศนี้ถือว่าคำ
แปลภาษาไว้ได้พิมพ์เป็นภาษาต่างๆ แต่การแปลและการพิมพ์อยู่ในส่วนของชาติ

ต่อมมา เมื่อ ศาสตราจารย์约瑟夫 เชเดส์ ชาวฝรั่งเศส ผู้เชี่ยวชาญภาษาตะวันออก เข้ามาเป็นบรรณาธิการในหนังสือประสมความร่วมกัน ความน่าสนใจคือ หนังสือภาษาไทยที่นับว่าเป็นแบบฉบับภาษาฝรั่งเศสเพื่อสำเนียงปัจจุบันแก่ชาวต่างประเทศที่อยู่กรุงศรีอยุธยาอีกด้วย หนังสือได้จัดพิมพ์คำจารึกเหล่านี้เป็นหนังสือ ชื่อ ประชุมจารึกสยามภาคที่ 1 จารึกโดยท่าน 15 พลิกเป็นภาษาไทยແຕກภาษาฝรั่งเศสเป็นคราวๆ แรกเมื่อ พ.ศ. 2467

หนังสืองานนี้ได้พิมพ์คำจำกัดหลักที่ 1 แก้ไขหมายครั้ง และมีผู้อ่านและให้คำอธิบายเพิ่มเติมอีกหลายท่าน เติ่ง ศาสตราจารย์ฯ ทองคำวรรณา ดร. ประเสริฐ ณ นคร ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นต้น จารึกหลักที่ 1 ที่มีผู้พิมพ์ขึ้นอีกไห้แก่

1. หนังสือประชุมจารึกภาคที่ 1 จารึกสุโขทัย ฉบับพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาอมนต์ (อวน เปาโรหิตย์) พ.ศ. 2477

2. หนังสือจารึกพ่อขุนรามคำแหงกับคำอธิบายของหลวงวิจิตรวาทการ พ.ศ. 2477

3. หนังสือประชุมศิลปางานจารึกภาคที่ 1 จารึกสุโขทัย พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหมิงเพ็ง ก้าวทีนเรืองธัญ พ.ศ. 2500

4. คำอ่านและจำแปลจารึกสุโขทัย ศิลปานarrantการจักพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2504 โดยได้รับอนุญาตจากการศิลปกร ได้รวมพิมพ์เรื่องเมืองสุโขทัย ๕ เรื่องคือ เรื่องพระร่วง พระนิพนธ์ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมุน্হเกล้าเจ้าอยู่หัว คำอ่านจารึกพร้อมจำแปลภาษาบ้านจันนัน สุภาษิตพระร่วง และไตรภูมิพระร่วง

5. จารึกพ่อขุนรามคำแหง ศิลปางานจารึกหลักที่ 1 คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปกรจัดพิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ฯ ทองคำวรรณา พ.ศ. 2512

6. คำอ่านและจำแปลจารึกหลักที่ 1 โดยศาสตราจารย์ฯ ทองคำวรรณา มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดพิมพ์ พ.ศ. 2514 และพิมพ์ชื่ออักษรไทยครองจนถึง พ.ศ. 2522

7. หนังสือประชุมจารึกภาคที่ 1 จารึกสุโขทัย พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชบรมราชปะติทิคุณ พ.ศ. 2515

8. ศิลปางานจารึกพ่อขุนรามคำแหง โดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช พิมพ์ พ.ศ. 2517

การพิมพ์คำอ่านและคำอธิบายตลอดทั้งการวิเคราะห์จารึกหลักที่ 1 นี้ ได้รับอนุญาตที่ ศาสตราจารย์ยศรัตน์ เชเกส ให้อ่านและทำคำอธิบายไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2467 เป็นหลัก ซึ่งไม่ได้มีการอ่านและตรวจสอบคำอธิบายให้เป็นปัจจุบันที่วิจัยโดย จิ่งนีช่องกิพลดาที่ทำการอ่าน และการจัดการศึกษาอยู่บ้าง กรรมศิลปกรจัดให้จัดสมมนาคมต่อจารึกหลักที่ 1 เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและจัดทำคำอธิบายให้ละเอียดมากขึ้น การสมมนาคมนี้จัดที่ห้องสมมนาคม ระหว่างวันที่ 23-29 กันยายน พ.ศ. 2515 เอกสารการสมมนาคมนี้ได้จัดพิมพ์โดยทางสถาบันสมมนาคมนำไปใช้ในการอธิบายความแล้วก็

9. ศิลารักษ์สุโขทัยหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหง อ่านแล้วจัดทำคำอธิบายโดยที่
ประชุมสัมมนา เรื่องศิลารักษ์พ่อขุนรามคำแหง ที่หอสมุดแห่งชาติ สำนักพิมพ์การเวกจัดพิมพ์
พ.ศ. 2520

10. รามคำแหง เขียนโดย สุจิตร์ วงศ์เทศ จัดพิมพ์ พ.ศ. 2520 เป็นการอธิบาย
ความในศิลารักษ์พ่อขุนรามคำแหง

ประวัติการจารึกศิลารักษ์หลักที่ 1

ระยะเวลา ศิลารักษ์หลักนี้ เป็นจารึกในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย
ที่ทรงจารึกยื่อรช เชเกซ์ สันนิษฐานว่าศิลารักษ์หลักนี้คงจะได้จารึกขึ้นใน พ.ศ. 1835 ยังเป็นปี
ที่พ่อขุนรามคำแหงโปรดฯ ให้สร้างพระแท่นเม่นังค์ถานากรขึ้น ขการหินหรือพระแท่นองค์นี้เป็น
ประโยชน์ที่พระมหาเทศาใช้นั่งเทศนาธรรมแก่บุคลาสกอุบาสิกาในวันธรรมสวนะ แต่ถ้าเป็นวันธรรมชาติ
พ่อขุนรามคำแหงจะประทับนั่งเหนือขาดหินเพื่อแสดงพระธรรมราโชวาทแก่พระภราณี พระบาท-
สมเด็จพระบรมกุญแจล้าเจ้ายื่หัว ทรงเล่าไว้ในหนังสือเที่ยวเมืองพระร่วง ว่า “ขการหิน” นี้เป็น
ประโยชน์ทึ่งเป็นธรรมมาสัน ทั้งเป็นบลังก์ที่ออกว่าราชการจะนี้ ชาวสุโขทัยจึงนับถือว่าลังนัก
ไกรนั่งไม่ได้ ก็มีอันบ่วยใช้อะไรไปอย่างหนึ่ง จนเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้ายื่หัว เมื่อ
ยังทรงพระผนวชอยู่ได้เด็กขึ้นไปเมืองสุโขทัย ได้ประทับนั่งบนพระแท่นศิลารักษ์แล้วทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ชลอลงมากรุงเทพฯ ทรงตั้งไว้เป็นที่ประทับที่หน้าพระอุโบสถวัดราชวิหาร ครั้น
เมื่อได้เสด็จผ่านพิพากแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชลอไปไว้ที่ลานวัดพระศรีรัตนศาสดา-
ราม^๑ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมกุญแจล้าเจ้ายื่หัวเอง พระองค์ทรงโปรดให้ใช้เป็นพระแท่น
แห่งนั้นในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช และประดิษฐฐานไว้ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ค่ำมารถึงรัชกาลที่ 7 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปประทิษฐานไว้ในพระที่นั่งอนันตสมาคมที่พระราชวัง
คุณิคก

เหตุที่สนนิษฐานว่าศิลารักษ์หลักนี้ได้จารึกขึ้นในพุทธศักราชนั้น หรืออย่างน้อยที่สุดก็
ไม่เร็วไปกว่านั้น เพราะในศิลารักษ์ได้กล่าวถึงศักดิ์ราชที่มีเหตุการณ์สำคัญในสมัยพ่อขุนรามคำแหง
อยู่ 3 ครั้งด้วยกันคือ

^๑ พระบาทสมเด็จพระบรมกุญแจล้าเจ้ายื่หัว, “เก็บเมืองพระร่วง”, เรื่องพระร่วง เก็บเมืองพระร่วง คำอ่านและคำ
แปลของรัชกาลที่ 5 ศูนย์วิชาการ : ศูนย์วิชาการ : ศูนย์วิชาการ, พระนคร : ศิลปากร, 2504, หน้า 164.

1. การประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อมหาภาราช 1205 ทรงกับพุทธศักราช 1826
  2. การสร้างพระเจดีย์พระกาฬเมืองครีสต์ชนิดยี่ เมื่อ มหาภาราช 1207 ทรงกับพุทธศักราช 1828
  3. การสร้างพระแท่นเมืองพิษณุโลก เมื่อมหาภาราช 1214 ทรงกับพุทธศักราช 1835
- การสร้างพระแท่นท้าวหินแห่งสุด จึงแสดงว่าการจาริกศึกษาลักษณะไม่ได้เริ่มทำก่อนหน้า พ.ศ. 1835 เนื่องแต่ ก่อสร้างไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 1835 แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมด ที่สามารถหลอกให้เข้าใจว่าเป็นเพียงแค่การเดินทางท่องเที่ยว หากแต่จริงๆ ไม่ใช่แค่การเดินทางท่องเที่ยว แต่เป็นการศึกษาและเรียนรู้ในประเทศต่างๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม

ผู้นำรัฐบาลจารึกหลักที่ 1

ศิลปารักษ์กหลักที่ 1 หรือที่เรียกวันว่า จารึกพ่อขุนรามคำแหง ไม่ได้เป็นพระราชบัญญัติ ของพ่อขุนรามคำแหงแต่เพียงผู้เดียว เมื่อพิจารณาข้อความในศิลปารักษ์นี้จะพบข้อแตกต่างกันดังนี้

ตอนที่ 1 ตั้งแต่บรรทัดที่ 1-18 ของท้าวที่ 1 มีเนื้อหาเป็นพระราชบัญญัติพ่อขุนรามคำแหง ตั้งแต่ประดิษฐ์เจ้าเมืองเป็นต้นไปจนถึงท้าวประวัติ ใช้สรรพนามแทนกัวว่า “กู” แต่ใน แยกจวนเรื่องราวด้วยภาษาไทยในภาษาคุณภาพนี้ ไม่ใช่พระราชบัญญัติของพ่อขุนรามคำแหง

ตอนที่ 2 ตั้งแต่บรรทัดที่ 18 ท้าวที่ 1 ไปถึงบรรทัดที่ 27 ท้าวที่ 3 เนื้อหาเป็นเรื่อง ประวัติความเป็นมาของคุณสมบัติและความเจริญของเมืองตั้งแต่อดีต ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ จารึกประเพณี ภารกิจและเรื่องราวด้วยภาษาไทย นอกราชบ้านเมืองกล่าวถึงพระราชกรณียกิจของพ่อขุนรามคำแหงในท้าวที่ 3 เช่น กิจกรรมการค้า ศาสนา และยังทำให้ทราบผังเมืองของสุโขทัยในสมัยนั้นด้วย

ในตอนนี้ใช้คำว่า “พ่อขุนรามคำแหง” แทนคำว่า “กู” โดยตลอด ในช่วงแรกใช้ “พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัย” ในช่วงหลังใช้คำว่า “พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองครีสต์ชนชาติยี่ ไชยาท” และจะว่าไปในตอนที่ 2 นี้ ไม่ใช่พระราชบัญญัติพ่อขุนรามคำแหง แต่เป็นผู้อธิบายเหตุการณ์ ไม่ใช่พ่อขุนรามคำแหง แต่เป็นคุณภาพของเมืองสุโขทัย

ตอนที่ 3 ตั้งแต่บรรทัดที่ 1-27 ถึงบรรทัดที่ 4 ตั้งแต่เนื้อความของจารึกหลักนี้ ถึงตัวของตัวเองใช้ตัวเขียนตัวให้ใช้ภาษาตัวที่ 2 คือ ใช้คำเรียกพ่อขุนฯว่า “พ่อขุนรามคำแหง” เนื้อความต่อไปนี้เป็นภาษาตัวตัวที่ 2 คือภาษาต่างด้วยภาษาตัวตัวที่ 1 เป็นภาษาตัวตัวภาษาตัวตัว ใช้เอกสารพ่อขุนฯหรือในทรัพย์สินของตัวตัว ไม่ใช่ภาษาตัวตัว แต่เป็นภาษาตัวตัวภาษาตัวตัว ซึ่งหมายความว่าพระบรมราชูปถัมภ์เป็นจันวนเมือง และได้กล่าวถึง จันวนเมืองที่ต้องการให้ตัวตัวที่ 2 ใช้ภาษาตัวตัว แต่ตัวตัวที่ 2 ไม่สามารถใช้ภาษาตัวตัวได้ ทั้งๆ ที่ตัวตัวที่ 2 ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์เป็นจันวนเมือง แต่ตัวตัวที่ 2 ไม่สามารถใช้ภาษาตัวตัวได้

เหตุการณ์ที่จารึกในตอนที่ 2 แล้วคือ การโปรดให้ชุดพระบรมสารีริกธาตุออกให้ประชาชนนัมสการ เป็นเวลาหนึ่งเดือนหกวันแล้วโปรดให้อัญเชิญพระบรมธาตุผ่านกลางเมืองสุโขทัย แล้วก่อพระเจดีย์ เหนือพระธาตุนั้นในปี พ.ศ. 1828 และทรงประดิษฐ์วัดสือไทยในปี พ.ศ. 1826 นอกจากนั้นเนื้อความในตอนที่ 3 นี้ยังกล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยซึ่งเพร่่หราไปทุกทิศทุกทางอีกด้วย

จารึกตอนที่ 3 นี้ เชื่อว่าเป็นการจารึกภายนอกหลังตอนแรกหลายปีที่เดียว เพราะตัวอักษรไม่เหมือนกัน ตัวพยัญชนะเล็กกว่า และวิธีการวางสรระต่างไปจากตอนแรก ๆ

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าผู้แต่งคิลากาจารึกหลักที่ 1 นี้ อาจจะมีปี 3 ก่อนและจารึกในเวลาที่แตกต่างกันแน่นอน 3 ระยะ ทั้งแต่เพื่อนร่วมคำแหงยังมีพระชนม์ชีพอยู่จนกระทั่งสันพระชนม์ไปแล้ว ก็ได้ จารึกหลักนี้จึงเสริมสันสมบูรณ์

ประযุบันของการศึกษาจารึกหลักที่ 1

จารึกหลักที่ 1 มีความสำคัญต่อชนชาติไทย ในฐานะเป็นกระจากเงาที่ฉายให้เห็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยในสมัยสุโขทัย เรายทราบประวัติศาสตร์ในสมัยนี้ได้จากการอ่านคิลากาจารึกสุโขทัยจำนวน 32 หลักเป็นส่วนใหญ่ คิลากาจารึกหลักที่ 1 เป็นจารึกหลักแรกที่เป็นตัวอักษรไทย และเป็นจารึกที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสุโขทัยในสมัยที่รุ่งเรืองกิจวัฒนธรรมไทยที่สุดสมัยหนึ่ง ก่อสมัยพ่อขุนรามคำแหง ทำให้เราได้ทราบถึงสภาพบ้านเมือง สังคม และมีชีวิตร่องรอยสุโขทัย ในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา จารีต วัฒนธรรม ภูมิสถาณของกรุงสุโขทัย และด้านอักษรศาสตร์อย่างเจ้มชัด ดังนี้

การปกคล้อง

สรุปการปกคล้องในสมัยพ่อขุนรามคำแหงให้ดังนี้คือ

1. มีการปกคล้องในแบบสมบูรณญาณสิทธิราช ศูนย์กลางพระราชน้ำาจาทั้งหมดอยู่ที่พระมหาบพิตร แต่ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ทรงนำระบบครอบครัวมาใช้ในการปกครอง ทั้งจังหวัดให้มีลักษณะการปกคล้องเป็นแบบพ่อขุนลูก ดังคำที่ใช้นำน้าพระนามว่า “พ่อขุน” และเรียกประชาชนว่า “ลูกเจ้าลูกขุน”

2. กษัตริย์มีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับราษฎรจะท่อนการปกคล้องประหนึ่งระบบประชานิปปี้ไทยในปัจจุบัน ดังจะเห็นว่าพระมหาบพิตรทรงมีพระราชอำนาจในการดูแลการด้วย แต่ทรงพึงเสียงประชาชน ถ้าประชาชนผู้ใดมีความทุกข์

เดือดร้อนใจ จึงกราบทูลให้ทรงทราบและถ้าสินคือความตัวยการไปสั่นกระดิ่งที่แขวนไว้หน้าประตู พ่อขุนรามคำแหงเมื่อทรงได้ยินเสียงกระดิ่งจะเสก็จออกพิจารณาความโดยยิ่ทธิรرم พระมหาภัตtriy ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาในลักษณะประชามติไทย คือ ใช้พระราชอำนาจด้วยความยิ่ทธิรرم และนักจากทรงเป็นตุลาการแล้ว พระมหาภัตtriy ยังทรงเป็นผู้บรมคือโลกแก่ประชาชนด้วยพระองค์ เอง โดยประทับนั่งเหนือคอกชาหินพระแท่นนังคศิลา เพื่อแสดงพระบรมราโชวาทแก่ประชาชนในวันที่ไม่ใช่วันอโ沿途คิต

3. กษัตริย์เป็นแม่ทัพ พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นแม่ทัพที่สามารถและกล้าหาญมากทั้งเที่ยงทรงพระเยาว์ ดังมูลเหตุที่ได้รับพระราชทานพระนาม “รามคำแหง” ก็พระทรงกระทำยุทธหัตถี กับขุนสามชันเจ้าเมืองจอดานได้ชัยชนะทั้งแต่ยังพระชนมายุ 19 พระชันษา ในตอนท้ายของชารีกได้แสดงให้เห็นว่า อาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมีอาณาเขตกว้างขวาง ด้วยการแผ่พระราชน้ำ ปราบปรามข้าศึก จนอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยมีทิศตะวันออกเฉียงขวา สองแคว ฉุนบ้าจาย สำค กลอคัฟแม่น้ำโขงถึงเมืองเวียงจันทร์ เวียงคำ ทิศใต้ถึง คนที่ พระบานาเพราก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช และฝั่งทะเลสาบสมุทร ทิศตะวันตกถึงเมืองฉอก เมืองหนองสาครี จนถึงฝั่งมหาสมุทร ทิศเหนือถึงเมืองเพชร เมืองน่าน เมืองพลว พันผึ่งแม่น้ำโขงถึงเมืองชوا¹

4. การทึ่กแรงครั้งในสมัยสุโขทัยน่าจะมีคุณเป็นปกติวิสัย หากมีการขยายพระราชอาณาเขตไปไกลถึงพี่ยังนั้น จะนนจึงมีชาวต่างบ้านต่างเมืองมาขอฟังพระบรมโพธิสมการอยู่เสมอ พ่อขุนรามคำแหงทรงมีพระกรุณาต่อข้าศึกและผู้มาฟังบารมีเหล่านั้นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าราชภูรของพระองค์เอง โดยทรงมีเมตตาธรรม ไม่ทำร้าย ไม่ฆ่าที่เหลยศึกคนใด นอกจากนั้นยัง “ช่วยเหลือเพื่อน” คือให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ยากหน้ามากของพื้น หรือผู้ที่อยู่ในเมืองอูก โดยพระราชทานช้าง ม้า ข้าวสารบริหาร เกิน ทอง และช่วยให้ทั้งบ้านดังเมืองขันได้ด้วยพระมหากรุณาธิคุณและมนุษยธรรมอันดียิ่ง ดังที่กล่าวในชารีกว่า

¹ ในเรื่องอาณาเขตของสุโขทัยดังที่พระมหาไชยวัฒน์กล่าวไว้ในวิชาจารีกหลักนี้ นักประวัติศาสตร์นิยมที่ว่า อาณาจักรสุโขทัย วัดถูกต้องคุณ ไม่เชื่อว่าอาณาจักรสุโขทัยจะขยายได้กว้างขวางดังที่พระมหาไชยวัฒน์นarrate เนื่องจากว่าไม่มีบันทึกเชื่อในสุโขทัยแต่เพียงแต่ในเรื่องราว ไม่แน่ใจว่าอาณาเขตต่างๆ ตั้งแต่รวมมาด้วยแต่เป็นแค่เรื่องที่เขียนลงมาในภายหลัง แต่ก็มีเรื่องราว เช่นราย-เชียงแสน หมู่บ้านอยุ ศพวรรณบุรี นครศรีธรรมราช ละโว อโยธยา ลพบุรี ขอน นักประวัติศาสตร์จึงนักลง功夫กันว่า สุโขทัยน่าจะเป็นเชียงแควแล้วก็ทมอ่อนมาจากการแต่ในแรกเมืองหลวงเมืองลูกหลวง เช่น ครีสชานาลัยเท่านั้น แต่เมื่อความสมพันธ์กันเมื่อจด่างๆ มากแล้วในฐานะเป็นเมืองพม่องน่องนองกัน

“คนใดซื้อช้างมาหา พามีเมืองมาสู่ช่องเหนือเพื่อภู มันบ่มช้างบ่มม้า บ่มบัวบ่มนาง บ่มเงื่อนบ่มท้อง ให้แก่มัน ช่วยมันทางเป็นบ้านเป็นเมือง ได้ข้าเสือกข้าเสือ หัวพุงหัวรับกีตี บ่าฝ่าบีตี”

5. มีการแบ่งฐานะทางสังคม สังเกตได้ว่าอย่างน้อยมีบุคคลที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกันเป็น 3 ระดับคือ พ่อขุน ซึ่งเป็นเจ้าเมืองมีอำนาจ รายฎร ซึ่งมีทรงพระพี้ชาไทย และลูกเจ้าลูกขุน และพวกราช อนได้แก่คำว่า ทวยปัวทวยนาง เป็นต้น

เศรษฐกิจ

เมืองสุโขทัยมีเศรษฐกิจดีจากสาเหตุหลาย ๆ ประการคือ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ดังกล่าวว่า “เมืองสุโขทัยนั้นในน้ำมีปลา ในนา มีข้าว” และมีการส่งเสริมเกษตรกรรมทั่วทั้งเมือง มีการทำนาทำไร่ ทำสวน ดังพระราชบัญญัตินี้

บ้านมาก บ้าพลู¹ บ้ามะพร้าว บ้าลาบ² บ้ามะม่วง บ้ามะขาม เป็นต้น

2. มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าโดยสวีกันบ้านเมืองใกล้เคียง โดยไม่มีการเก็บภาษี เมื่อตนอย่างบ้านเมืองอื่น ๆ นโยบายการลงทุนการเก็บภาษีสินค้าห้ามจะทำให้เศรษฐกิจในเมืองพ่อ-ขุนรามคำแหงคล่องตัวเป็นอย่างมาก ดังกล่าวว่า “เพื่อนจุวงไว้ป้าข้าม้าไปขาย ไครไครค้าช้าง ค้าไครไครค้าม้า ค้าไครจักไครค้าเงื่อนค้าหอง ค้า” จะเห็นได้ว่าเป็นการค้าขายสินค้าที่มีราคาและเป็นสัตว์ใหญ่ของสำคัญทั้งนั้น

3. นอกจากไม่เก็บภาษีการค้า ยังไม่เก็บภาษีรายได้ ผลประโยชน์ที่เกิดจากการลงทุน ลงเรื่องจะเป็นของผู้นั้น โดยไม่มีผู้ได้ครองเป้าได้ ดังที่กล่าวว่า “....หากมีร่วงก็หายในเมืองนั้น หากหายก็หายในเมืองนั้น ไครสร้างได้ไว้แก่มัน”

ศาสนา

มีข้อความกล่าวถึงการนับถือศาสนาของชาวสุโขทัยหลายตอน ดังเช่น

“คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโยยกาน”

“พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ช้างเจ้า ทวยบัว ทวยนาง ลูกเจ้าลูกขุน หังหลายหังปวง ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผู้ทวยมีกรหัราในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพระยาทุกคน”

¹ หลวงวิจิตรราหกการ อธิบายไว้ในเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทยตอนหนึ่งว่า บ้าหมายคือ น้ำที่มีผลกินได้ ส่วนบ้าพลูคือ ไม่ที่มีใบกินได้ ส่วนบ้าลาบคือ ไม่ที่มีใบกินได้ ได้แก่หักต่างๆ นับเป็นการศึกษาหมายของคำในชาติ อีกแบบหนึ่ง

² บ้าลาบคือ บ้าหมายคือ ดร. ประเสริฐ พ นคร อธิบายว่า ก็อ่อนนุนตามภาษาไทยใหญ่ สำนออาจาร์ประทับ ชุมพล อธิบายว่าหมายกลางคือต้นปาล์มคล้ายมะพร้าวแต่ใบเล็กกว่าขั้นพับจนบัดดี้ ทั้งหัวดันครพน

“กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัญชลีราก มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม มีปูรุณีส (สัมบุ) ที่มีตรา มีมหาเตรา”

“วันเดือนคับ เดือนออก แปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนบัง แปดวัน ฝุ่งป่าครู เกร- มหาเตรา ขันนั้งเห็นอุทการหิน สาวธรรมแก่อุบากองผู้ทวยจำศีล”

“มีพระจะพุงผี เทพคาในเขาอันนั้นเป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ได้อเมืองสุโขทัย นี้แล้ว ให้วัดพลีถก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหว้พลีบ่ถก ผีในเขาอันนั้นคุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย”

ข้อความเหล่านี้แสดงว่า การนับถือศาสนาของชาวสุโขทัยเป็นการนับถือปะปนกันทั้งถือพุทธและถือผีตามคติดั้งเดิม เพราะมีเนื้อความกล่าวถึงการสร้างวัด พระพุทธรูป ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนาด้วย เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา ทอดกฐิน บุชาพระธาตุ มีการถือศีล ทำทานในโอกาสต่าง ๆ เป็นปกติวิถีย์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการนับถือผี คำว่า พระจะพุงผี คือ ผีภูเขา ซึ่งเป็นใหญ่กว่าผีใดทั้งสิ้น และเจ้าเมืองต้องสักการะ เช่นสรวงด้วยความยำเกรงเพื่อให้คุอยปกนบ่องรักษาเมืองสุโขทัย

Jarvis และ วัฒนธรรม

ในสมัยสุโขทัยยังไม่มีกฎหมายบังคับใช้ แต่เมื่อ Jarvis ถือปฏิบัติตามกันอยู่หลายประการ จึงทำให้สังคมดำรงอยู่ได้โดยสงบสุข ได้แก่

1. การนับถืออาวุโสและการสั่นມรดก ผู้น้อยย่อมนับถือผู้ใหญ่ ลูกนับถือพ่อแม่ น้องนับถือพี่ ดังกล่าวว่า “เมื่อชั่วพ่อ กุ่มเรอแก่พ่อ กุ่มเรอเก้เม่ก กุ่ได้ตัวเนื้อตัวปลา กุเยามา แก่พ่อ กุได้หมายสัมหมาดวน อันໂຄร่ออยกินดี กุเยามาแก่พ่อ กุไปตีหนังวังช้างได้ กุเยามา แก่พ่อ กุไปทันที่เมือง ได้ช้างได้ช้าง ได้บัวได้นาง ได้เงินได้ทอง กุเยามาเวนแก่พ่อ” “พ่อ กุตาย ยังพึ้ก กุพร้าวบ่เรอแก่พึ้กคั่นบ่เรอแก่พ่อ” “พึ้กตาย จึงได้มีองแก่กุหงกลม” ข้อความดังกล่าวมีเห็นจะตรงกับกฎหมายการสืบราชสันติวงศ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อความทรงกับในกฎหมาย มรดกในปัจจุบัน คือ สมบัติของผู้ชายย่อมตกอยู่แก่ลูกชั้งเป็นทายาทโดยชอบธรรม ดังกล่าวว่า “ไพรพ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกชุนผู้ใดแล้ว ล้มหายตายกัว เหย้าเรือนพ่อเชือเสือคำมัน ช้างขอ ลูกเมีย เยี่ยงข้าว ไพรพ้าข้าวไทย บ้านมากบ้าพลู พ่อเชือมันไว้แก่ลูกมันเส่น”

2. มีความชื่อสัตย์ยุติธรรม ดังกล่าวว่า

“ໄພ່ພ້າລູກເຈົ້າລູກຂຸນ ຜິແລພິດແພກແສກວ້າງກັນ ສວນຄູແຕ່ເລື່ອງແລ່ງຄວາມແກ່ຈ້າດ້ວຍຫຼື
ບເຫັນຜູ້ຜົກຜູ້ຜ່ອນ”

“ເນື່ອຄວາມສວນຄວາມແກ່ມັນດ້ວຍຫຼື່ອ “ໄພ່ໃນເມືອງສຸໂຂທີ່ນຈຶງຮົມ”

3. ໄນຍິນດີໃນທຽບສິນຂອງຜູ້ອື່ນ ດັ່ງວ່າ

“ເຫັນຫົວທ່ານປໍໄກຮິພິນ ເຫັນສິນທ່ານປໍໄກຮິເຕືອດ”

ກຸນສິດານຂອງເວົ້ອງສຸໂບທັບ

ເບີນເມືອງທີ່ແວດລ້ອມໄປດ້ວຍຕັນໄນ້ຕັນໄຣເຊີ່ງປຸລູກຂັ້ນເພື່ອປະໂຍ່ຈົນທາງເກຣະສູກົາ ກລາງເມືອງ
ນີ້ມີກະພັງຫຼືສະຮັນໃໝ່ຫຼື່ອ ໂພຍສີ ຂັ້ນໄວ້ໃຊ້ອານໃຊ້ກິນ ໃຊ້ໃນກາຮສິກົມໂຄຍໄມ່ເດືອກຮັນທຸກ
ຖຸກາດ ເມືອງສຸໂຂທີ່ເປັນຮູ່ປີເຫຼື່ຍມ ມີປະຕຸມືອງ 4 ດ້ານ ມີກຳແພັງຄົນລ້ອມຮອບ 3 ຊັ້ນເຮັກວ່າ
“ກົງນົງ” ຈາກການຕຽບສອນຂອງກົມປາກຮ່າໄທຮາບລັກຂະນະຂອງເມືອງສຸໂຂທີ່ວ່າ “ເມືອງສຸໂຂທີ່ເປັນ
ເມືອງຮູ່ປີເຫຼື່ຍມຜົນຜ້າ ມີກຳແພັງຄົນລ້ອມຮອບທີ່ 4 ດ້ານ ຕີ່ອູ້ໃນທີ່ຮ່າບມິຫາລວງຫົ່ງທັດຈາກທີ່
ກະວັນກີປັບປຸງທີ່ກະວັນອອກ ຮະດັບພື້ນທີ່ໂຄຍທີ່ໄລ່ສຸງກວ່າຮັບນໍາທະເບປະມາດ 500 ເມັດ ກຳແພັງດ້ານ
ທີ່ກະວັນອອກແລະທີ່ກະວັນທັກກວ້າ 1,500 ເມັດ ທາງດ້ານທີ່ກີ່ເນື້ອແລະທີ່ໄທຢາວ 1,800 ເມັດ ກຳແພັງ
ທີ່ 4 ດ້ານ ມີຄຸນໜ້າລ້ອມຮອບ 3 ຊັ້ນ ດັ່ງກ່າວວ່າດ້ານອອກແລະຫັ້ນກລາງກັບກຳແພັງຫັ້ນກລາງແລະກຳແພັງ
ຫັ້ນໃນ ດູ່ເນື່ອທັກລ່າວ່ານີ້ກວ້າໂຄຍເລີ່ມປະມາດ 30 ເມັດ ແລະຄຸນໜ້າຮອບເມືອງດ້ານໃນອີ້ນໜີ້ ກວ້າ
ປະມາດ 10 ເມັດ”

ອອກຈາກນິກລາງເມືອງຍັງມີວິທາຍໃຫຍ່ໃຫຍ່ເປັນທີ່ປະຕິມູນພະພຸທົງປຸງນາດທ່າງ ၅ ເຫັນ
ພະພຸທົງປຸງພອງ ພຣະອັກງາຣຄ ເປັນຕັນ ແລະເປັນທີ່ພໍານັກຂອງພຣະກົກໝູດ້ວຍຫຼັກແຫ່ງໄຕແກ່ ວັດທາ-
ຮາຖຸ ເປັນວັດສຳຄັນຫຼູ້ອ່ານເມືອງສຸໂຂທີ່

ທາງດ້ານທະວັນທັກຂອງເມືອງ ມີວັດອັກຸນົງ ທີ່ເປັນທີ່ປະຕິມູນພະອັກງາຣຄ

ທາງດ້ານທະວັນອອກ ມີວັດ ມີພຣະ ມີທະເລ່ດລວງ ມີບໍ່າໝາກນໍ້າພຸລູ ມີໄວ່ນາ ມີບໍ່າໝາກແລະ
ບ້ານເວືອນຮາຍງຽງ ມີບໍ່າໝາມມ່ວນນໍ້າມະຂາມ

ທາງດ້ານເຫັນທີ່ມີທັດປະນາ ອີ່ທັດທີ່ມີຮ້ານຄ້າເຮືອງຮາຍເບີນແຕວມີພະພຸທົງປຸງພະ
ອັຈນະ (ຫຼື່ອທີ່ກົງກົມ) ມີປຣາສາກ ທີ່ກົງຈະໝາຍຕື່ພຣະເຕີຍໃໝ່ ມີບໍ່າໝາກນໍ້າມະພວ້າວໍາບໍ່າໝາກ
ກລາງ ມີໄວ່ນາແລະໜຸ້ນໜັນ

ทางทิศใต้ มีวัด และบ้านเรือนเดิมๆ กัน ข้อที่ผิดแผลไปจากด้านอื่นคือ มี สรีกงค์ ได้แก่ ห้ามบกน้ำ และมีนาโกก กับ ภูเขา ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่สักของพระ “จะพุง” หรือเทพยาธารักษ์ผู้มีอำนาจมากที่สุดและทำหน้าที่ปกปักษ์รักษาเมืองสุโขทัย

นอกจากนี้แล้วยังมีคำกล่าวถึง บ่าตาด ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระเท่นนังค์คลาบานตร และคลาสองหลังหิน ศาลารามมาส และพหดศาลา มีสถาปัตยกรรม ถ้ำรัตนชาร และมีเจดีย์พระธาตุ ซึ่งสร้างครอบพระบรมสารีริกธาตุทั้งไว้กลางเมืองคริสต์ชนชาติ และสันนิษฐานว่าพระเจดีย์นี้คือเจดีย์วัดช้างล้อม

อักษรศาสตร์

1. ความรู้ทางด้านอักษรศาสตร์อย่างสำคัญได้จากการอ่านศิลาร์กหลักนี้ คือ ทราบว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงประทิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในสมัยสุโขทัย เมื่อปี พ.ศ. 1826 ตัวยการผสมผสาน特征อักษรไทยเดิมและอักษรอาณาจักรที่เป็นลักษณะอักษรแบบใหม่ที่สะท้อนและหมายความกว่าเก่าและใช้กันสืบมา ลักษณะของภาษาไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงคือ พยัญชนะและสรร喻นบเนรรทัดเดียว กับอักษรและภาษาไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงจึงเป็นที่น่าสนใจมากแห่งภาษาไทยที่ให้อ้อยในบ่จุบัน

2. ภาษาที่ใช้ใน Jarvis เป็นภาษาอังกฤษ เนื่องจากเป็นร้อยแก้วที่มีจังหวะจะโคน และมีการสัมผัสดลัดกอง อย่างเช่น

“เมืองสุโขทัยนี้คือ ในนามีปลา ในนามีช้าง”

“เพื่อนจุงวัวไปค้า ข้าม้าไปขาย ไครจักไครค้าช้าง ค้า ไครจักไครค้าค้าม้า ค้า ไครจักไครค้าเงื่อนค้าทอง ค้า”

“เห็นช้างท่านบีโคร์พิน เห็นสินท่านบีโคร์เดือด”

“คนใดเข้าช้างมาหา พามีมองมาสู่ ช่วยเหลืออะ”

“บ้าพร้าวก็หล่ายในเมืองนี้ บ้าลางก็หล่ายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หล่ายในเมืองนี้ หมากชามก็หล่ายในเมืองนี้”

“ไครจักมักเล่น เล่น ไครจักมักหัว หัว ไครจักมักเล่อน เล่อน”

“มีพระพุทธชูป้อนใหญ่ มีพระพุทธชูป้อนรวม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันรวม”

ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า คนไทยมีนิสัยเข้าบทจากลอนมาแต่เดิม เพราะนิยมใช้ค้อยคำที่คล้องจองกัน ในกาลเวลาต่อมาจึงมีผู้ประดิษฐ์นั้นหลักงณ์ของคำประพันธ์ร้อยกรองประเกท่างๆ ขึ้น

3. คำในศิลารักษ์ก็เป็นคำช้อน คือคำ 2 คำที่มีความหมายเหมือนกันเรียงกัน แต่คำช้อนในภาษาสุขาที่มีเปลกที่มักจะเป็นคำ 4 พยางค์ มีเสียงสัมผัสรองกลางระหว่างคำหงส์สองเสียง เช่น ไพรพ้าน้ำใส ไพรพ้าน้ำปาก หนญญ่าพ่ายจะเจ็น ทับันที่เมือง ได้ชังได งวง ล้มหายตายกว่า พ่อเชื้อเสือคำ ลูกเมียเยี่ยว บ้านมากบ้าพลู ลูกเจ้าลูกชน เป็นบ้านเป็น เมือง ข้าสือข้าเสือ หัวพุงหัวรูบ บ่ร่ำบ่ตี กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องซ้องใจ ฯลฯ

นอกจากนี้ในแห่งอักษรชาติ อาจจะศึกษาให้ลึกซึ้งไปถึงเรื่องการใช้คำชนิดต่างๆ โครงสร้างประโยค และสำนวนในศิลารักษ์หลักที่ 1 นี้ได้อีกมาก ซึ่งจะทำให้พบว่าภาษาในสมัยสุขาที่เป็นอย่างไร แตกต่างหรือเหมือนกับภาษาไทยนี้จุบันอย่างไร

ฉะนั้น ศิลารักษ์พ่อขุนรามคำแหง จึงเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางแก่นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักกฎหมาย นักวัฒนศาสตร์ นักภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์และนักวรรณคดี ฯลฯ แต่เห็นอสังกุนได้เป็นประโยชน์แก่ชาวไทยที่ได้รู้ดีก็แห่งคุณ